

Juryrapport

Piter Jellespriis

15 juni 2011

Vooraf

Elke keer dat er een Fries kind geboren wordt, zegt mijn vriend, de Friese taalsocioloog Durk Gorter: 'Zo, de Friese taal kan de komende tachtig jaar weer vooruit!' De Friese schrijfster die wij hier vanmiddag bekronen en die zelf pas tegen haar tachtigste doorbrak in de literatuur, is wel de meest treffende illustratie van deze stelling.

Sinds het jaar 2000 heeft ze de Friese taal, cultuur en samenleving verrijkt met een levendig en veelzijdig oeuvre van romans en gedichten. Ze mag dan inmiddels 84 zijn, maar als schrijfster is ze nog heel jong en hoort ze bij de generatie van de nieuwe eeuw. In de afgelopen tien jaar heeft ze bijna elk jaar wel een nieuw en bijzonder literair werk gepubliceerd – tien stuks in totaal, die er zijn mogen, vol verbeelding en in een prachtige stijl geschreven, in boeken waarvan ze zelf dan ook nog eens de omslagen gemaakt heeft.

Met de Piter Jellesprijs 2011 bekroont de jury dus nadrukkelijk een veelzijdig schrijfster en multitalent van de nieuwste generatie in de Friese literatuur.

De prijs

De Piter Jellesprijs voor letteren, de literaire prijs van de gemeente Leeuwarden, is genoemd naar de in Leeuwarden geboren dichter-staatsman Pieter Jelles Troelstra (1860-1930). De prijs wordt toegekend aan zowel Friestalige als Nederlandstalige werken, met dien verstande dat hetzij door de gebruikte taal, hetzij door het gekozen onderwerp de relatie met Friesland tot uitdrukking wordt gebracht. De prijs wordt beschikbaar gesteld voor alle facetten en genres van en activiteiten op het gebied van de letteren in de Friese en de Nederlandse taal.

Sinds 1974 wordt de prijs, waaraan een geldbedrag van € 5.000 verbonden is, eens in de twee jaar, en sinds 1992 eens in de vier jaar uitgereikt. In de loop der jaren is de prijs onder anderen toegekend aan Theun de Vries, Sjoerd Leiker, Douwe Tamminga en Kees 't Hart, aan de Amerikaanse vertaler van Friese poëzie, Rod Jellema, en in 2006 aan de Friese zangeres Nynke Laverman voor haar prachtige vertolking van de Friese fado's van Slauerhoff in het album *Sielesâlt* van 2004.

De jury van 2011 heeft bij het lezen, schiften en delibereren vooral gezocht naar creatieve en vernieuwende bijdragen van kunstenaars uit het meertalige Fryslân die in hun werk op meerdere terreinen actief zijn en die daarbij grenzen overgaan. De jury is in drie stappen eerst gekomen tot een *longlist* van 22, daarna tot een *shortlist* van vijf, en uiteindelijk tot haar definitieve keuze.

De schrijfster

Als winnaar van de Piter Jellesprijs 2011 heeft de jury haar keuze laten vallen op de Friese schrijfster Aggie van der Meer (1927) uit Bolsward. Dit vanwege de literaire kwaliteiten van de vier werken die ze in de periode 2005-2009 gepubliceerd heeft, en met name voor haar historische roman '*Oerfeart*' (2006).

Aggie van der Meer is op latere leeftijd begonnen met het schrijven van gedichten en proza en literair werk. In 1964 verscheen het kinderboek *'De kemeel fan omke Rome'* van haar hand, en in 1967, in de *Feestjefte Fyftich Jier Roomsk Frysk Boun*, het sprookje *'Tichte Potten'*. Ook publiceerde ze geregeld in tijdschriften, zoals *Hjir* en *Tzum*.

Haar hele leven heeft ze gewerkt als tekenlerares en als tuinontwerpster, en pas na haar pensioen vond ze – zoals Harmen Wind schrijft in *Zolang de wind van de wolken waait* (2006) – “de tijd om haar literair talent verder te ontplooiën”. Dat leidde in het jaar 2000 tot een hernieuwd debuut, met het prozagedicht *'De stêd, it bist, de ingel'*. Al gauw daarna, in 2002, volgde een tweede dichtbundel, *Hân oan 'e muorre*, tegelijk met haar eerste roman voor volwassenen, *'Lytse roman van Jon Fels'*.

Op grond hiervan rekent Harmen Wind haar dan ook tot de literaire generatie van de nieuwe eeuw, naast veel jongere dichters als Tsead Bruinja, Abe de Vries en Arjan Hut.

Maar eigenlijk kwam ze daarná pas goed los. In 2004 publiceerde ze de sprookjesachtige 'ferhaleroman' *Untdekking fan 'e wrâld* en de gedichtenbundel *Wachtsje op it daagjen*. In 2005 volgde de roman *Pauwehôf*, in 2006 de historische familieroman *Oerfeart*, in 2007 de gedichtenbundel *It bern dat oer it wetter blaast*, en in 2008 opnieuw een roman, *De dei dat Farah Bezaz ferdwûn*. En ook toen ging ze niet stilzitten, want in 2010 verscheen haar roman *Winter oan see*.

Dat wil dus zeggen: in tien jaar tijds tien publicaties, 4 dichtbundels en 6 romans. Veel jongere kunstenaars zullen een dergelijke productie niet gauw halen. Met als extra bijzonderheid dat ze de kunstwerken voor de prachtige omslagen van haar werk altijd zelf heeft gemaakt. En tussendoor schreef ze dan ook nog een aantal toneelstukken.

Het werk van Aggie van der Meer is tegelijk poëtisch, verrassend en vol verbeelding, maar ook kort en tot de kern. Haar verhalen en gedichten hebben een heel direct, gesproken karakter. Haar stijl is uniek. Ze schrijft vaak vragenderwijs en in losse, open en onaffe fragmenten, waarmee ze van alles oproept dat tegelijk ook ongezegd blijft. Haar taalgebruik is rijk, heel beeldend, ze scheidt metaforen die verwijzen naar de bijbel, naar de natuur en naar de klassieken, ze kiest heel zorgvuldig het juiste woord om juist dat ene beeld op te kunnen roepen.

Met deze explosie van literatuur, waarin ze speelt met taal en kunst, met poëzie, verbeelding, toneel, verhalen en romans, hoort Aggie van der Meer als dichteres, als roman- en als toneelschrijfster zonder meer bij de generatie van het begin van de eenentwintigste eeuw.

Het werk

Het oordeel van de jury betreft in het bijzonder de vier werken uit de periode 2005-2009 waarvoor ze nu de Piter Jelles-prijs krijgt: drie knappe en zeer verschillende romans plus nog een dichtbundel.

De eerste roman, *Pauwehôf* (2005) vertelt een verhaal in 44 korte episodes, spelend in drie huizen op een oud landgoed, Pauwehof, haast tijdloos en buiten de tijd, waar een aantal mensen – gezinnen, ouders, kinderen, vrienden - leven met hun emoties, relaties, dromen, herinneringen en verlangens. Het verhaal opent met een buitenstaander die een paar zomermaanden tussen hen in woont in één van de drie huizen, en het is of met deze onbekende man in hun midden tegelijk ook in hun aller levens een emotionele episode opengaat, die na allerlei verwickelingen, gesprekken, brieven, pogingen tot toenadering en verstandhouding, uiteindelijk komt tot harmonie.

In de historische familieroman *Oerfeart* (2006) schetst Aggie van der Meer aan de hand van haar eigen familiegeschiedenis de rol die immigranten door de jaren heen in Friesland hebben gespeeld. Haar hele leven heeft ze gewoond in hetzelfde huis in Bolsward, dat nu haast de hoofdpersoon is in deze roman, en waarover ze ook het indrukwekkende gedicht *Beth* (Hebreeuws voor *huis*) heeft geschreven. In deze roman vertelt ze wat daarvan overblijft: de verhalen die aan dat huis vastzitten, vanaf de bouw in 1619 tot en met haar eigen leven nu; de mensen die ooit in dat huis gewoond hebben en met wie ze over alle grenzen van de tijd heen gewoon zit te praten; de geschiedenis dus van haar voorgeslacht dat van elders kwam, joden uit de Duitse landen die in de Republiek een beter leven kwamen zoeken. En aldus roept deze rijke roman een belangrijk stuk joods-rooms-fries-duitse geschiedenis op, dat veel te weinig bekend is.

De dichtbundel *It bern dat oer it wetter blaast* (2007) bevat ruim 60 gedichten in 7 thematische afdelingen. Het zijn poëtische evocaties van gelukservaringen, gebeurtenissen, herinneringen, fragmenten van het leven, uitlopend op het mooie slotgedicht *Gelok*:

Woe ik de swarte of de wite pop,
de oare krige in bern dat niks hie;
ik hie genôch.
Us mem hie in fyts dêr't ik achterop mocht.
Soms.
Ik hie in puzzel mei hast allinnich loft,
yndianeboeken, in bus fol knikkerts en
in parlemoermyn yn 'e tún
dy wie ek fan myn bruorke.
Wy hienen ek twa souders,
dêr't Sluis fan 'e koekjetromp wenne.
Wy hienen in ringmuorre en
inkeld hienen wy it Noarderljocht.

Wat dat allegear meielkoar wie?
Ik wist it net.
Dat, sei ús heit, is miskien gelok.

En in 2008 volgt dan opnieuw een roman, *De dei dat Farah Bezaz ferdwûn*. In deze geëngageerde roman wordt het verhaal verteld van een eigentijds multicultureel drama in een heel gewone alledaagse stadswijk ergens in Nederland. Centraal staat een dichter, Hero Dunand, wiens buurmeisje, Farah Bezaz, om haar liefde voor een Nederlandse jongen haar

familie ontvlucht en ook de man aan wie zij al was toegezegd. De roman wordt in 38 fragmenten als in toneelscènes opgebouwd. Steeds komen andere personen aan het woord. Farah Bezaz moet vluchten en onderduiken uit angst voor eerwraak, en aan het eind volgt een aanslag op haar leven die ze maar net overleeft. Daartussendoor staan indringende gesprekken en bespiegelingen over cultuurverschil en geloof, over de rol van vrouwen en mannen en hoe die tegenover elkaar staan, in de moslimgemeenschap niet minder dan in de Hollandse cultuur, over mannelijke eerwraakcodes en geweld tegenover ontluikende gevoelens van liefde en angst.

Met dit kwartet aan zeer uiteenlopende werken uit de jaren 2005-2009 levert Aggie van der Meer een veelzijdige en krachtige bijdrage aan de eigentijdse Friese literatuur, met verhalen en gedichten waarin - of het nu gaat om gevoelens en verhoudingen tussen mensen of om lang vergeten geschiedenissen of om eigentijdse maatschappelijke kwesties - van alles opengemaakt en opgeroepen wordt op een soms betoverende en altijd direct aansprekende manier.

Vanwege de literaire kwaliteiten van de vier werken die ze in de periode 2005-2009 gepubliceerd heeft, en met name voor haar historische roman '*Oerfeart*' (2006), heeft de jury besloten om om de Piter Jellesprijs 2011 toe te kennen aan Aggie van der Meer.

Het bekroonde literaire werk

2005 – *Pauwehôf*. Roman. Ljouwert: Utjouwerij Frysk en Frij.

2006 – *Oerfeart. Histoarise famyljeroman*. Ljouwert: Utjouwerij Frysk en Frij.

2007 – *It bern dat oer it wetter blaast*. Ljouwert: Friese Pers Boekerij.

2008 – *De dei dat Farah Bezaz ferdwûn*. Roman. Ljouwert: Friese Pers Boekerij.

De jury

Karen Bies

Arjan Hut

Reinier Salverda